

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 397/2-XVII/9
08.03.2016. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, одржаној 08.03.2016. године – на основу чл. 202. став 1. алинеја 14. и 15. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ПОРТРЕТИ ПРИПАДНИЦА АКАДЕМИЈЕ «АРКАДИЈА» У РИМУ У 18. ВЕКУ, докторанда Милице Цицмил.

За ментора је одређена проф. др Саша Брајовић.

Доставити:

1х Универзитету у Београду
1х Стручном сараднику за
докторске дисертације
1х Шефу Одсека за правне послове
1х Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Војислав Јелић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр. 6/14
8.03.2016.
(број захтева)
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области друштвено-хуманистичких
наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Портрети припадника академије „Аркадија“ у Риму у 18. веку

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА историја уметности
ОБЛАСТ

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Милица (Живан) Цицмил

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо Филозофски факултет,
образовање: Универзитет у Београду

Година 2011. дипломирања:

Назив мастер рада кандидата:

Визуелизација женског идентитета у доба Француске револуције

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена: Филозофски

Година одбране мастер рада: 2012.

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници 8.03.2016. одржаној

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Војислав Јелић
--	--

Додатак уз образац 1.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Милицу Цицмил

Име и презиме ментора: Саша Брајовић

Звање: ванредни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. S. Brajović, *Njegoševo veliko putovanje. Meditacije o vizuelnoj kulturi Italije*, Insitut za jezik i književnost „Petar II Petrović Njegoš“, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Podgorica, 2015.
recenzenti: akademik D. Vukčević, akademik Đ. Borožan
CIP – Katalogizacija u publikaciji Nacionalna biblioteka Crne Gore, Cetinje
ISBN 978-86-7215-364-4
COBISS.CG-ID 27850512 (M12=10)
2. S. Brajović, „Marian Piety as Devotional and Integrative System in the Bay of Kotor in the Early Modern Period“, in: *Beyond the Adriatic Sea: A Plurality of Identities and Floating Borders in Visual Culture*, collection of papers, ed. by S. Brajović, Novi Sad: Mediteran, biblioteka Brodel, knjiga 20, 126-150.
CIP – Каталогизација у публикацији Библиотека Матице српске, Нови Сад
73/76(497.5) (262.3): 316 (M14=4)
3. S. Brajović, „Njegoš u doba tehničkih dostignuća i Velike svetske izložbe“, *Istorijski zapisi*, god. LXXXVII, br. 3-4 (2014), 141-160.
YU ISSN 0021-2652;
UDC: 82: 929 (M22=5)
4. С. Брајовић, „Портрет племкиње у Меморијалу Павла Бељанског“, *Зборник за ликовне уметности Матице српске* 41, Нови Сад 2013, 89-94.
ISSN 0352-6844/ UDK 7(5) (M24=4)
5. С. Брајовић, „Турнијеов 'Концерт' у Народном музеју у Београду“, *Зборник*

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум 05. X 2015

М.П.

проф. др Војислав Јелић

Одељење за историју уметности
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Образложење предлога теме докторске дисертације:

ПОРТРЕТИ ПРИПАДНИЦА АКАДЕМИЈЕ „АРКАДИЈА“ УРИМУ У 18. ВЕКУ

Ментор: проф. др Саша Брајовић

Кандидат: Милица Ж. Цицмил

Број индекса: 6i/12-7

Београд 2015.

ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

У средишту истраживања су портрети припадница елитне литерарне академије „Аркадија“ у Риму током 18. века. Академија „Аркадија“ је касније сакупила и сачувала ове портрете, већину у свом данашњем седишту, библиотеци „Анђелика“, али и у депоу „Музеја Рима“ у палати Браски, приватним колекцијама, палати Каетани, „Каса ди риспармио“ итд.

Дела која се истражују су портрети за које се са сигурношћу зна да представљају чланице ове академије, као и портрети који до сада нису прецизно ишчитани, али се могу довести у везу са „Аркадијом“. Портрети који се анализирају су: Тереза Бандетини, (име у Аркадији - AmarilliEtrusca) дело Пјетра Лабруџија; Мадалена Морели Фернандез (CorillaOlimpica), дело Хевертсона; Диодата Рокеро Салуцо (Glaucilla Euratea), дело Фердинанда Кавалерија; Ђаћинта Орсини (EuridiceAiacidense), дела Помпеа Батонија и Камила Лоретија; Фаустина Марати Запи (AglaucoCidonia), дело Карла Маратија; Петронила Паолини Масими (Fidalma Partenide), Мадам де Бокаж (DoricleaParteniate), Карлота Ондодеи Каетани (Atenaide

Parnisiana), дела Помпеа Батонија; Тереза Корсини Каетани (Callinae Caradra), дело Антонија Кавалуђија, Маргерита Ђентили Спарепани Бокападули (SemiraEpirense), дело Лорена Пешоа; Ђулијана Сантакроће Фалконијери (Licori Afrodisea), дело Анђелике Кауфман; Марија Фелиће ТибалдиСублејра (AsteriaAretusia), дело Пјера Сублејра; Ана Марија Вентимиља Белмонти (Elmirena Eleusina), Паолина Секо Суардо Гризмонди (Lesbia Cidonia).

Портрети су у раду посматрани као засебна целина у портретној уметности 18. века у Риму, јер на такав начин нису раније изучени – никао артефакти, ни у оквиру визуелног, културног, социјалног и родног идентитета. Подељени су у две главне групе према тумачењу: „митолошки“ и „приватни“. Истраживање за овај рад је неопходно почети од родног конструкта идентитета и друштвене улоге жене у Риму у 18. веку, али и у европској култури просветитељства. Посебна пажња обраћа се на специфичне историјске и културне прилике у Риму у наведеном периоду. Ту се истиче појава салона, као својеврсног културног феномена и тековине просветитељства, у оквиру које се посматра женски утицај, али не само у салонској култури већ и у обликовању уметности и културе града који је, иако конзервативни центар католичанства и папске моћи, пружао одређену уметничку слободу и слободу израза.

Рад се бави истраживањем друштвене улоге и домета образоване и културно просвећене и освешћене жене, у папском граду у поменутом периоду. Положај жене дефинисан је родним разликама и *apriori* утемељеним друштвеним поимањем родних улога које дефинишу појам “женскости“ у датим околностима. Сходно томе, у овом раду род је посматран као једна од круцијалних категорија које уобличавају портретну уметност и визуелни идентитет портретисане.

Иако су неки од ових портрета раније били предмет интересовања научника, не постоји студија која их посматра као групу, као идејну и феноменолошку целину, из перспективе родног или визуелног идентитета, као и контекста у којем су настали. Рад ће садржати и први пут публикувану архивску грађу о портретисанима, на основу које ће моћи да се конструише и употпуни њихов свеобихватни идентитет.

Један од проблема којим ће се ово истраживање бавити је и узрочно-последична веза између женског идентитета, женске репрезентације и репутације академије и њених припадница. Тумачење портрета бавиће се и питањем у којој мери су идентитети чланица академије доприносили свеобухватној улози коју је академија имала, а у којој мери је управо академија давала потпуни смисао њиховом животу; да ли њихов идентитет у служби академије постаје мање важан и поприма облик колективног идентитета или се значај академије утемељио на скупу изванредних појединаца.

ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Рад има за циљ нову, међу малобројним студијама које се баве портретним сликарством 18. века у Риму, свеобухватну анализу портрета припадница академије „Аркадија“. За разлику од претходних уопштених студија које су нудиле преглед римске портретне уметности 18. века (Sestieri1994; Rudolph 1983; Petrucci 2010; NorlanderEliasson 2003; 2009), овај рад бави се конкретном групом портрета и посматра их у оквиру времена и места настанка, као и концепата и феномена који су их обликовали. Рад тежи да идентификује, датира, утврди порекло, анализира и интерпретира женске портрете сакупљене под окриљем академије „Аркадија“. Полази од појединачних портрета који се, потом, доводе у међусобну везу и посматрају као једна или више смислених целина са доминантним особеностима. Рад уједно указује на значај наслеђа које баштини данашње седиште академије „Аркадија“, библиотека „Анђелика“ и „Музеј Рима“, које није нарочито истакнуто, познато, објашњено, нити у целости презентовано.

Тумачење поменутих портрета врши се кроз контекстуализацију и тумачење времена и места настанка, социолошких, политичких и културних модела који су утицали на њихово стварање. Они се анализирају и преко компарације са временски сродним портретима других Римљанки, као и посетитељки Рима – путница тзв. *GrandTour*. Истовремено се потврђује претпоставка и валоризује женски културни активизам у Риму током 18. века, са конкретним примерима портретисаних песникиња, које су својом појавом и поезијом оплемениле културну

сцену града и уживале велики углед, као следбенице норми једне образовне и културне институције.

Циљ рада је и представљање необјављеног архивског материјала, попут документације академије „Аркадија“ о пријему, третирању и чувању портрета, потом докумената из „Музеја Рима“ о пријему и музеализацији појединих портрета, као и лична писма неких од портретисаних, неопходних у дефинисању и разумевању релације идентитетских, друштвених и родних улога и визуелне презентације жена на наведеним портретима. Крајњи циљ је примена другачијих историјско-уметничких вредносних категорија, према којима се успоставља нов и различити увид у међусобни однос историје уметности и политике родних улога.

ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ

Пошто се у раду полази од становишта да је род једна од најважнијих категорија на којој је заснован идентитет, па тако и друштвене улоге, он се посматра као веома важна аналитичка категорија у тумачењу визуелног идентитета песникиња академије „Аркадија“ у 18. веку.

Идеје о родно издиференцираним улогама и идентитетима пројектовале су се у друштвену и културну сферу, а отелотворење тога су наведени портрети. Портрет, као жанр који се бави презентацијом идентитета, уобличен је родним конструктом идентитета и обрасцима мушкости и женкости, који су условљени географским и историјским карактеристикама. То подразумева да је специфична културна клима, у којој су се либералне идеје просветитељства и *GrandTour*-а комбиновале са традиционално конзервативним ставовима у центру католичанства, произвела могућност да полазнице прве академије за жене буду равноправни чланови, на чему је конструисан њихов визуелни идентитет.

Одређени митолошки симболи на појединим репрезентативним портретима указују на то да се не ради о уобичајеном женском осамнаестовековном портрету израђеном за приватне потребе, већ о сложенијем конструкту у оквиру којег се портретисане идентификују са митолошким референцама и представљају као носиоци културе просветитељства.

Група портрета израђена за приватне потребе, без визуелних специфичности који портретисане повезују са академијом „Аркадија“, представља конструкт којим се из приватне сфере излази у јавну, што се поистовећује са друштвеном улогом припадница Академије.

МЕТОД ИСТРАЖИВАЊА

Претходна литература која се бавила чланицама академије „Аркадија“ превасходно је подељена на две целине, према два различита угла посматрања и методолошке примене: истраживала се историја италијанске књижевности, у оквиру чега се издвојила историја женске књижевности (Acquaro Graziosi 1991, Crivelli 2014; Craveri 2001; Ricaldone 1996), и класична историја уметности која се бавила римским портретима 18. века, у којој су портрети посматрани на нивоу систематске каталогизације (попис, основне информације и кратки опис: Sestieri 1994; Rudolph 1983). Обимне студије о римским портретима у 18. веку радила су само два аутора (Petrucchi 2010; Norlander Eliasson 2003; 2009), од којих је студија првог заснована на методологији класичне историје уметности, а другог на социјалном идентитету.

У овом раду ће се комбиновати методологије и приступи различитих наука и научних дисциплина у тумачењу одабраних портрета, као што су историја уметности, историја књижевности, културна и друштвена историја. Неопходно је ослањање на иконографски и иконолошки метод, али и примена нове иконологије (Belting 2011) уз стилску анализу.

Истраживања која род постављају као једну од полазишних категорија у анализи и тумачењу уметничког дела показала су да је род једна од основних одредница идентитета генерално, па тако и визуелног. Будући да тема потпада и у домен родних студија, тачније женских студија, неопходна је примена теоријског концепта рода у хуманистичким дисциплинама, односно примена родног приступа заснована на искуству феминистичких студија и теорије конструкта рода као друштвене категорије. Примена рода као аналитичке категорије у истраживању портрета односи се на употребу појма који означава друштвену и културну конструкцију. Контекст употребе термина род, а не пол, подразумева

вишедеценијску примену овог термина у научном дискурсу која се односи на концептуалну конструкцију, а не на биолошку поделу на полове. С тим у вези је и употреба термина „женскост“, као скуп особина примерених и одређених друштвеним и културним нормама у женском роду (Pollock 1987, 1999, Nocklin 1988; 1999). У раду ће се користити знања феминистичких теорија, али не оних радикалних, већ умеренијих (Parker and Pollock 1992), будући да се ради о просторном, временском и културном контексту који није стављао феминистичку позицију жене у први план.

Зато анализа портрета Аркадијки неће бити заснована искључиво на искуствима и постулатима класичне историје уметности, како је то у претходним студијама рађено, већ на искуствима савремених студија визуелне културе (Mitchell 1995; 2002; 2005). Наведени портрети биће анализирани како појединачно, тако и групно, као визуелизација контекста времена, наратива (поезије) и његовог симболизма. То подразумева проучавање „изрежираног“ портрета са препознатљивим *setting*-ом и уметнутом сценографијом, али са симболима који су израз културе просветитељства, космополитизма, елитизма, с једне и „буржоазије“ с друге стране, а који указују на комплексност контекста у оквиру којег се представљају Аркадијке.

Истраживање задатих дела обухвата попис свих женских портрета из 18. века који припадају „Аркадији“ или представљају њене припаднице; утврђивање њиховог „идентитета“ као доказа о промени визуелне репрезентације жена у италијанској и европској уметности 18. века; упоређивање и довођење у везу са другим сличним женским портретима насталим у исто време; иконографска анализа којом би се објаснили митолошки атрибути који се најчешће налазе на портретима и који дефинишу портретисану особу.

Временски оквир истраживања стављен је у 18. век, без прецизних хронолошких одредница као полазишне и крајње дистанце. У циљу целокупног сагледавања задатог проблема подразумева се повремено превазилажење задатих временских оквира, односно обухватање деценија на крају 17. и почетка 19. века.

СТРУКТУРА РАДА

Уводно поглавље обухвата разматрање досадашњих истраживања која се баве портретима у Риму у 18. веку (Petrucchi 2010; Norlander Eliasson 2003; 2009). Указаће се на простор за нова истраживања и другачији поглед на тематику и поставку примене категорије рода, као аналитичке категорије у историји уметности. Неопходно је поменути претходна уопштена истраживања, њихове теорије и домете, посвећена женским портретима и представи жене у визуелној култури (Chadwick 2007; Pollock 1987; 1999; Nocklin 1988; 1999). Објасниће се основни методолошки оквири у којима ће се разматрати предмет истраживања. Такође, биће представљен кратак историјат и концепт академије „Аркадија“ и њене пасторалне традиције, са узорима у античкој грчко-римској, а потом и хуманистичкој петраркистичкој поезији. Овај концепт обухвата и елитистички домен, будући да су Аркади већином били племићког рода, али су били и припадници високе буржоазије.

У **првом** поглављу пажња ће бити усмерена на културну климу осамнаестовековног Рима: феномен *Grand Tour*, као дериват просветитељства и пут самоспознаје образовањем и упознавањем античке цивилизације, нарочито популаран међу енглеском аристократијом. Међусобни утицај странаца који су доносили своју културу и обичаје, и конзервативних Римљана који су поносно истицали порекло од античке империје, створио је јединствену космополитску климу у којој је био престиж налазити се; таква клима произвела је специфичан родни социјални идентитет жене, што подразумева проучавање њеног образовања и правног система који га дозвољава у Риму у 18. веку. Академија „Аркадија“ била је прва академија која је примала женске чланове још од оснивања 1690. године, а и основана је под покровитељством жене, краљице Кристине од Шведске. Још 1700. главни чувар Академије дефинисао је правила примања женских чланова: старосна граница била је изнад 24 године, а жене су морале бити лепо васпитане, образоване и са песничким умећем.

Улога жене била је условљена њеним правом и позицијом у друштву, сходно друштвеној хијерархији. Полазнице ове академије биле су међу малобројним женама које су имале једнако право на образовање као мушкарци, чиме су добијале статус угледне и поштоване личности у интелектуалним круговима. Захвањујући

томе, Аркадијке су могле имати далеко већи утицај у друштву и служиле су као пример осталим женама. Образована жена у Риму у 18. веку није била само пасивни посматрач културних збивања. Међу портретисаним песникињама било је оних које су водиле салоне где се окупљала елита и високо свештенство, које је, поред папе, водило град. Жене као идејни творци овог феномена утицале су на конструисање културне политике града. Преко њих су брже и лакше долазили просветитељски утицаји у Рим, којим су доминирале својом слободом, мудрошћу и иновативношћу. Разматраће се најутицајнији салони и Аркадијке које су их водиле и тиме допринеле стварању космополитског духа у конзервативном папском граду. Иако су Аркадијке већином биле племкиње, нису имале искључиво рођењем стечене привилегије, већ и оне заслужене сопственим трудом. Иако је исувише рано говорити о родној равноправности, њени корени се препознају управо у оваквим примерима. Ово је нарочито необично узевши у обзир да се ради о друштву које најчешће није имало слуха за прогресивне идеје, сматрајући своју социјалну структуру за правилну и као такву вековима потврђивану.

Pastorella, како се још Аркадијка назива, жена је племенитог или вишег средњег слоја. Она је ерудита, припадница друштва песника, произвођач уметности и конзумент. За разлику од осамнаестовековног пасторалног концепта утемељеног у Бушеовој уметности, овде су „пастирке“ жене са уметничким склоностима и образовањем које их квалификује за улазак у еминентну институцију као што је академија „Аркадија“. Оне су се са осталим члановима Аркадије састајале у врту *Bosco Parrasio*-у који је представљао специфични перформанс, друштвени чин *conversazioni* који је окупљао ерудите, а разговор заменио поезијом. Акценат није био искључиво на интелектуалној размени литерарне садржине, већ је био важан и као социјални елемент. Основа академије била је стварање друштвености универзалног и ванвременског карактера. Овим окупљањима присуствовало је истакнуто римско друштво, сачињено од племства и клера које је најчешће потицало од племства. Међутим, било је и припадника буржоазије, те је тако била права реткост видети на једном месту припаднике различитих друштвених слојева, али, у овом случају, једнаких могућности које су им се пружале за стваралаштво и уметничку размену. Тако су бројни припадници аристократије, уметници, па чак и

чланови европских владајућих породица постали део ове институције, а били су и њени покровитељи, што је свему давало још већу тежину. Овине није само била потврђена идеја о друштвеној једнакости и хармонији у којој је обитавао тај микрокосмос, већ је била осигурана и дипломатско-политичка подршка, а све то захваљујући Крешимбенију, првом чувару и аутору манифеста академије „Аркадија“. Некадашњи прелат и уметник био је промотер папске моћи и имао је дипломатске способности, чиме је Академија могла да рачуна на владајућу подршку без које не би могла да има толики углед и значај, како у Риму тако и ван њега. Посматрано са родног аспекта, ова институција пружала је легитиман простор за јавно деловања жена. Иако је папска политика у теорији бранила женама сваку врсту јавног деловања, у пракси је то дозвољавано, а ово је један од круцијалних примера и то под папским патронатом. У овом случају излагање жена из њихових уобичајених улога било је друштвено прихватљиво, чак и пожељно. То је превазилазило њихово претходно ангажовање у просторима као што су приватни театри, палате и виле. *Boscoparrasio* био је једина алтернатива и топографско место, комбинација јавног и делимично приватног простора, с обзиром на то да су окупљања Аркада била затвореног или полузатвореног типа.

У **другом** поглављу изучава се прва и највећа група портрета – „митолошки портрети“. У ишчитавању визуелног идентитета Аркадијки на овим портретима неопходно је дефинисати појавност песникиња на портретима у оквиру социјалне и културне димензије, политике родних улога, самопрезентације и свега онога што дефинише њихово сопство. Идентификоваће се критеријуми за конструкцију женског идентитета у портретном сликарству наведеног периода. Феномен портрета Аркадијки анализираће се кроз дела Помпеа Батонија, Ангелике Кауфман, Пјетра Лабруџија, Лорети Камила и др. Портрети који спадају у ову групу су: Giacinta Orsini Buoncompagni Ludovisi, Carlotta Ondodei Caetani, Teresa Bandettini, Maddalena Morelli Fernandez, Giuliana Santacroce Falconieri, Diodata Roero Saluzzo. Претходно дефинисани елементи конструкције женскости препознаће се и потврдити на анализираним портретима, уз детаљно објашњење историјског, социјалног и институционалног контекста на конкретним примерима. У оквиру

друштвене хијерархије и система моћи биће анализирана и класна припадност портретисаних, као предуслов за женску појавност.

У овом поглављу неопходно је почети од „грантуровских портрета“ и сликара Помпеа Батонија, уједно једног од аутора дела која се истражују у овом раду, који је ову врсту портрета утемељио и тиме допринео самопромоцији аристократије. Кодификацијом типологије оваквих портрета и употребом препознатљивог мизансцена, створио је формулу која се примањивала у портретном сликарству и коју су други сликари следили, што се види и на осталим портретима који се анализирају. Уметање реалних и имагинарних топографских мотива и митолошких симбола било је неизоставно на овим делима, као на пример мотива који симболишу поезију и песничко надахнуће. Пастореле су смештене у исценирано античко окружење које обухвата и ентеријер и екстеријер, и представљају персонификације античких фигура и њихових врлина. Истицањем *setting*-а поред саме фигуре која је у првом плану постиже се приближавање портрета као нижег жанра са жанром који се налази на највишој лествици хијерархије жанрова, историјским сликарством, под утицајем француског сликарства 17. и с почетка 18. века и Рејнолдсових „Дискурса“. Комбинацијом античке митологије и репрезентације портретисане као Аркадијке, ствара се персонална митологија која са настанком портрета постаје дефиниција припаднице академије. Портретисана особа идентификује се са античким ликом и присваја његове особине. Женски антички ликови који су најчешће употребљавани у овој специфичној врсти портрета су: Дијана (Артемида), Лукреција, Ливија, Хеба, Клеопатра; са врлинама: чедност, невиност, мудрост, Дијана као симбол женскости, елите и моћи итд. Фокус ће бити на визуелном обликовању артикулацијом тела, али и употребом елемената који представљају (замењују) сам идентитет. Иконографска и иконолошка анализа портрета дешифроваће сликарску замисао и суштину израде овакве врсте портрета, нарочито родног идентитета: костим, пратећи акцесоар, артифицирана позадина.

За разлику од ранијих портрета који су имали митолошку конотацију у сврху династичке легитимности, ови портрети представљају и потврђују Аркадијке као жене које су својим интелектуалним и уметничким способностима и заслугама

постале део интелектуалне елите. Оно што их издваја у односу на пређашње женске портрете са митолошком конотацијом, јесте да су ове жене представљене као носиоци античке и просветитељске идеје, активни субјекти културног стваралаштва, а не више као објекти, музе и инспирација сликара или поручиоца дела. Портрети су настали као последица наративног *conconcepto*–а Аркадије - *utpicturapoesisi* пасторалног амбијента. Поставља се питање доминације концепта идентификације са античким ликовима, у односу на персонални идентитет портретисаних жена. Ипак, аркадијски наратив није једини и самодовољни елемент на овим портретима. Он доминира, али се допуњује представом социјалног статуса. Други део овог поглавља бавиће се посебном подгрупом портрета коју не би требало занемарити. Ради се о три репрезентативна портрета са митолошком конотацијом, који представљају припаднице европских владарских породица које су биле део академије „Аркадија“: краљица Кристина од Шведске, идеатор и покровитељ Академије и архетип Аркадијке, принцеза Софија Албертина од Шведске и Марија Клементина Собјеска. Значајно су допринеле репутацији Академије и обезбедиле јој владарску подршку. Будући да су оставила значајан траг у културном животу Рима 18. века, о чему сведочи архивска грађа, њихова улога у Академији има још већу тежину.

Треће поглавље бави се групом „приватних портрета“, односно портрета израђених за сопствене потребе, а не за излагање у јавности: Petronilla Paolini Massimi, Faustina Maratti Zappi, Madame du Boccage, Teresa Corsini Caetani, Maria Felice Tibaldi. Ови мање репрезентативни портрети имали су другачије механизме који су коришћени у конструкцији женског визуелног идентитета, будући да им сеупотребна вредност разликовала. Ради се о симплифицираној репрезентацији Аркадијки: најчешће је то допојасна фигура, без уплива митолошких или других мотива који избијају у први план и скрећу пажњу са портретисане личности. Ови портрети због своје једноставности нису нужно мање квалитетне израде, иако имају представљене скромније ентеријере. Плејада приказаних костима пружа увид у један од кључних елемената који су чинили презентацију Римљанки. Иако је моду диктирао најпре Париз, а потом и Венеција у 18. веку, Римљанке су водећим модним трендовима давале свој печат. Портретна уметност омогућава праћење

развоја костима и промену модног укуса кроз столеће, од раскошног каснобарокног, ка сведеном костиму прочишћене форме и монохромји неокласицизма. Ова промена утиче на визуелни идентитет портретисане, па се тако може пратити и промена целокупног идентитета током 18. века.

Закључно поглавље обухватиће резиме и систематизовање претходних поглавља и појединачних закључака сваког од њих. Садржаће преглед назначених система који су дефинисали женске портрете у одређеном временском периоду. Валоризоваће се закључци о односу женских портрета са конструкцијама родног идентитета, друштвеним и културним нормама.

У овом поглављу разматраће се и судбина ових портрета током 20. века. Од друге половине 18. века академија „Аркадија“ је сакупљала и чувала портрете Аркада. То није само визуелна меморија на песнике, већ и сведочанство визуелног идентитета појединаца, групе и целе академске и културне институције. Неки од сачуваних портрета данас се налазе у библиотеци „Анђелика“, садашњем седишту академије „Аркадија“, и изложени су за јавност, док су други у 20. веку пребачени у „Музеј Рима“ у палати Браски, али нису сви доступни публици. Уз непосредан увид и документацију Академије о пријему ових дела, њиховој музеализацији и даљем чувању и третирању, као и увид у архивску грађу о песникињама и у податке о изради портрета и њиховим ауторима, добиће се нова и комплетнија слика о овим портретима и њиховом уметничком значају, а непозната архивска грађа ће први пут бити публикована. Тиме ће рад скренути пажњу на значај ових дела, а истовремено ће бити апел на будућу уређивачку политику музеја и представљање ових дела јавности.

БИБЛИОГРАФИЈА

Aequa potestas: le arti in gara a Roma nel Settecento, ed. A. De Cipriani, De Luca, Roma, 2000.

Ademollo, A., *Corilla Olimpica*, Firenze, 1887.

Anderson, B., S. and J. P. Zinsser, *Le donne in Europa. Nelle corti e nei salotti*, Roma, 1993.

Andrieux, M., *La vie quotidienne dans la Rome pontificale au XVIII siècle*, Hachette, Paris, 1962.

Antropologija žene, ur. Ž. Papić i L. Sklevicky, Beograd, 2003.

Art in Rome in the Eighteenth-Century, eds. E. P. Bowron and J. J. Richel, Philadelphia, 2000.

Art in Theory 1648–1815: An Anthology of Changing Ideas, eds. C. Harrison, P. Wood, J. Gaiger, Blackwell Publishing, 2010.

Art, Nation and Gender: Ethnic landscapes, myths and mother-figures, eds. T. Cusak and S. Bhreathnach-Luynch, Ashgate, London 2003.

Ayres, P., *Classical Culture and the Idea of Rome in Eighteenth-Century England*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.

Bandini, C., *La Galanteria nel Gran Mondo di Roma nel Settecento*, Roma, 1930.

Bandini, C., *Roma e la nobiltà romana nel tramonto del secolo 18.: aspetti e figure*, Città di Castello, 1914.

Barroero, L., Susinno, S., *Roma arcadica: capitale universale delle arti del disegno*, Todi, 1999.

Belting, H., *An Anthropology of Images: Pictures, Medium Body*, translated by Thomas Dunlap, New Jersey, 2011.

Benocci, C. et al., *Le belle: ritratti di dame del Seicento e del Settecento nelle residenze feudali del Lazio*, Roma, 2004.

Blood, S., K., *Body Work: The Social Construction's of Women's Body Image*, New York, 2005.

Bok, G., *Žena u istoriji Evrope*, Clio, Beograd, 2005.

Bonatti, M., I., "L'educazione femminile nel pensiero degli Illuministi e nei romanzi di Chiari", *Annali d'Italianistica* 7 (1989): 230–252.

Borello, B., *Trame sovrapposte: la socialità aristocratica e le reti di relazioni femminili a Roma, XVII-XVIII secolo*, Napoli, 2003.

Brajović, S., *Renesansno sopstvo i portret*, Beograd, 2009.

Брајовић, С., Бошњак, Т., *Имагинарни вртови Ибера Робера*, Народни музеј, Београд, 2012.

- Briganti, *La pittura in Italia nel Settecento*, Roma, 1990.
- Busiri Vici, A., *Le donne del Batoni*, Lucca, 1968.
- Busiri Vici, A., „Pietro Labruzzi: pittore romano di ritratti“, *Strenna dei Romanisti* (1957): 248–252.
- Caffiero, M., „La profetessa e la politica. Suzette Labrousse e la Rivoluzione al femminile“, in: *La repubblica nella città del papa: Roma 1798*, Roma, 2005.
- California, R., *Breve difesa dei diritti delle donne*, Assisi, 1794.
- Carini, I., *L’Arcadia 1690–1890: memorie storiche*, Roma 1891.
- Carpanetto, D., Ricuperati, G., *L’Italia del Settecento: crisi, trasformazioni e lumi*, Laterza, Roma, 2008.
- Castiglione, M., „Extravagant Pretentions: Aristocratic Family Conflicts, Emotion and the ”Public Sphere“ in Early Eighteenth-Century Rome“, *Journal of Social History*, Vol. 38, No.3 (Spring 2005): 685–703.
- Chadwick, W., *Women, Art and Society*, Thames and Hudson, London, 2007.
- Chard, C., *Pleasure and Guilt on the Grand Tour, Travel Writing and Imaginative Geography 1600–1830*, Manchester University Press, Manchester, 1999.
- Clark, A., M., „Neoclassicism and the Roman Eighteenth Century Portrait“, *Apollo* LXXVIII (1963): 352–359.
- Clark, A., M., *Studies in Roman Eighteenth-Century Painting*, ed. Edgar Peters Bowron, Washington, 1981.
- Clark, A., M., „The Development of Collections and Museums of 18th Century Rome“, *Art Journal* 26 (1967): 136–143.
- Collins, J., *Papacy and Politics in Eighteenth-Century Rome: Pius VI and the Arts*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.
- Colucci, A., „Il salotto e la collezione della Marchesa Boccapaduli“, *Quaderni storici*, Vol. 116, No. 2 (2004): 449–493.
- Corilla Olimpica e la poesia del Settecento europeo : atti del Convegno tenuto in*

occasione delle celebrazioni del secondo centenario della morte di Maria Maddalena Morelli: Pistoia, antico palazzo dei vescovi, 21–22 ottobre 2000, ed. M. Fabbri, Pistoia, 2002.

Corvato, C., *Sapere e pregiudizio. L'educazione delle donne tra '700 e '800*, Roma, 1991.

Craske M., *Art in Europe 1700–1830*, Oxford History of Art, Oxford, New York, 1997.

Craveri, B., *La civiltà della conversazione*, Milano, 2006.

Crescimbeni, G., M., *Le vite degli Arcadi illustri scritte da diversi autori, e pubblicate d'ordine delle generale adunanza da Giovanni Mario Crescimbeni*, Voll. 5, Stamperia di Antonio de' Rossi, Roma, 1708–1727.

Crivelli, T., *La donzetta che nulla temea: percorsi alternativi nella letteratura italiana tra Sette e Ottocento*, Roma, 2014.

Чупић, С., „„Кућа без жене не може бити, а нити жена без куће““: женски простори – родне и идеолошке границе“ у: *Зборник Матице српске за ликовне уметности* 38 (2010): 199–212.

Čupić, S., “The Politics of Representation as a Projection of Identity: the Female Body in the Context of Its Oriental Construction in Serbian Art“, *European Journal of Women's Studies* Vol. 10, No. 3 (2003): 321–334.

Den Broeder, F., *The Academy of Europe: Rome in the 18th Century: October 13 – november 21, 1973*, William Benton Museum of Art, University of Connecticut, University of Connecticut Foundations, Storrs, 1973.

Di Nepi, S., “Passione politica e profezia tra circoli aristocratici e salotti poveri“, *Rivista storica del Lazio*, Vol 11–12, No. 7 (2004–2006): 21–

Dixon, S. M., “Women in Arcadia“, *Eighteenth-Century Studies*, Vol. 32, No 3 (1999), 371–390.

Dizionario biografico degli Italiani, Roma, 1983.

Dolan, B., *Ladies of the Grand Tour*, Flamingo, 2010.

Donati, C., *L'idea di nobiltà in Italia, secoli XIV–XVIII*, Roma, 1988.

Donato, M. P., *Accademie romane: una storia sociale 1671–1824*, Roma, 1999.

Donne a Roma; Fonti femminili e fonti maschili nella storia di genere: ruoli sociali, presenze pubbliche e vite private: atti del Convegno di studi, Roma 1–2 dicembre 1999: metodologie ed esperienze: atti del Seminario, Roma 6 febbraio 2001, Roma, 2001.

Donne di Roma dall'impero romano al 1860: ritrattistica romana al femminile: Palazzo Chigi in Ariccia, 30 marzo–15 giugno 2003, eds. M. Natoli and F. Petrucci, De Luca, Roma, 2003.

Европска слика балканске жене, ур. Ђ. С. Костић, Крагујевац, 2009.

Fashioning the Body Politics: Dress, Gender, Citizenship, ed. W. Parkins, Berg, Oxford, New York, 2002.

Femininity and Masculinity in Eighteenth Century Art and Culture, eds. G. Perry and M. Rossington, Manchester, New York, 1994.

Feminism and Art History: Questining the Litany, eds. N. Broude and M. D. Garrard, Harper & Row, New York, 1982.

Ford F. L., *Evropa u doba revolucija 1780–1830*, Clio, Beograd, 2005.

Gaggini, A., *Maria Maddalena Morelli, in Arcadia Corilla Olimpica: poetessa estemporanea*, Brigata del Leoncino, Pistoia, 2011.

Garb, T., *The Painted Face. Portraits of Women in France 1814–1914*, Yale University Press, New Haven and London, 2007.

Giardina, A., Vauchez, A., *Il mito di Roma da Carlo Magno a Mussolini*, Roma, 2000.

Giovetti, P., *Goethe a Roma: un grande poeta nell'Italia del Settecento*, Edizioni Mediterranee, Roma, 2012.

Giuntella, V. E., *Roma nel Settecento*, Capelli, Bologna, 1971.

Gli arcadi dal 1690 al 1800: Onomasticon, ed. A. M. Giorghetti Vichi, Roma, 1977.

Golzio, V., "Il soggiorno Romano di Élisabeth Vigée-Lebrun", *Studi Romani*, Vol. 4, No. 1, (1956): 180–189.

Gouma-Peterson, T., Mathews, P., „The Feminist Critique of Art History“, *Art Bulletin* 69 (1987): 326–367.

Graziosi, E., *Arcadia femminile: presenze e modelli*, Roma, 1992.

Graziosi, E., "Revisiting Arcadia: Women and Academies in Eighteenth-century Italy", in: *Italy's Eighteenth Century: Gender and Culture in the Age of the Grand Tour*, ed. Paula Findland, Wendy Wassing Roworth and Catherine M. Sama, Stanford University Press, Stanford, 2009.

Graziosi, E., *La discussione sulla donna nell'Italia del Settecento: aspetti e problemi*, Torino, 1988.

Grigioni C., "Sedici anni della vita di Corilla Olimpica in un carteggio inedito (1776–1792)", *La Romagna* 17 (1928): 260–288.

Gross, H., *Roma nel Settecento*, Laterza, Roma, 1990.

Guerci, L., *La sposa obbediente: donna e matrimonio nella discussione dell'Italia del Settecento*, Torino, 1988.

Hurl-Eamon, J., *Women's Roles in Eighteenth-Century Europe*, Greenwood, Santa Barbara, Denver, Oxford, 2010.

Il carteggio tra Amaduzzi e Corilla Olimpica 1775–1792, ed. Luciana Morell, Firenze, 2000.

Il mito di Roma tra arte e storia, ed. V. Curzi, Roma, 2010.

Il Museo di Roma racconta la città, ed. R. Leone, Roma, 2006.

Il Seicento e il Settecento romano nella collezione Lemme, Catalogo della mostra tenuta a Roma, De Luca, Roma, 1998.

Il Settecento a Roma, eds. A. L. Bianco and A. Negro, Silvana, 2005.

Il Settecento a Roma 19 marzo–31 maggio 1959, Catalogo della mostra tenuta a Roma, De Luca, Roma, 1959.

Italy's Eighteenth Century: Gender and Culture in the Age of the Grand Tour, eds. Findland, P., Wassing Roworth, W. and Catherine M. Sama, Stanford University Press, Stanford, 2009.

Kale S. D., "Women, the Public Sphere, and the Persistence of Salons", *French Historical Studies*, Vol. 25, No. 1 (2002): 115–148.

Kauffmann, A., *La memoria delle piture*, ed. C. Knight, De Luca, Roma, 1998.

Kuhn, A., *The Power of the Image: Essays on Representation and Sexuality*, Routledge and Kegan Paul, London and Boston, 1985.

L'Arte di Presentarsi: il biglietto da visita a Roma nel settecento dalla collezione del Marchese prof. Misciatelli Mocenigo Soranzo: Palazzo Braschi, 28 marzo–26 maggio 1985, catalogo della mostra, Roma, 1985.

La collezione dei ritratti dell'Accademia di San Luca, ed. G. I. della Rocchetta, Roma, 1979.

La collezione Rospigliosi. Le nuove ricerche, ed. A. Negro, Roma, 1999.

La donna nella pittura italiana del Seicento e Settecento: ul genio e la grazia, ed. A. Cottino, Torino, 2003.

La festa a Roma dal Rinascimento al 1870, ed. M. Fagiolo, Torino, Roma, 1997.

La Marca, N., *La nobiltà romana e i suoi strumenti del potere*, Roma, 2000.

La pittura del '700 a Roma, ed. S. Rudolph, Milano, 1983.

Lady Knight's letters from France and Italy, 1776–1795, ed. Eliot-Drake, London, 1905.

Le portrait en Italie au siècle de Tiepolo: Musée du Petit Palais de la Ville de Paris, du 7 mai au 5 septembre 1982, Paris, 1982.

Lemme, L., P., *Personaggi della Roma colta nel Settecento*, Roma, 1993.

Levi Pisetzky, R., *Storia del costume in Italia*, Istituto della Enciclopedia Italiana, Roma, 2005.

Levi Pisetzky, R., *Il costume e la moda nella società italiana*, Einaudi, Torino, 1985.

Lewis, L. *Connoisseurs and Secret Agents in Eighteenth Century Rome*, London, 1961.

Mary Berry un'inglese in Italia: diari e corrispondenza dal 1783 al 1823: arte, personaggi e società, ed. B. Riccio, Roma, 2000.

Michel, O., *Vivre et peindre à Rome au XVIII siècle*, École française de Rome, Rome, 1996.

Milizia, F., *Dizionario della Belle Arti del Disegno*, Vol II (1797), Milano, 1822.

Miller, L. A., *Letters from Italy, Describing the Manners, Customs, Antiquities, Paintings & c. of that country, in the Years 1780 and 1781, to a Friend residing in France*, 3 vols, London, 1776.

Mitchell, W. J. T., "Interdisciplinarity and Visual Culture", *Art Bulletin*, Vol. LXXVII, No. 4 (1995), 540–544.

Mitchell, W. J. T., *Picture theory: Essays on verbal and visual representation*, The University of Chicago Press, Chicago, 1994.

Mitchell, W. J. T., *Showing Seeing: A Critique of Visual Culture*, *Art History, Aesthetics, Visual Studies*, ed. By M. A. Holly, K. Moxey, Sterling and Francine Clark Art Institute, Williamstown, Massachusetts, 2002, 231–250.

Mitchell, W. J. T., *What do Pictures Want? The Lives and Loves of Images*, University of Chicago Press, Chicago, 2005.

Nicholson, K., "The ideology of feminine 'virtue': vestal virgin in French eighteenth-century allegorical portraiture", in: *Portraiture: Facing the Subject*, ed. J. Woodall, 52–72, Manchester University Press, 1997.

Nochlin, L., *Representing Women*, Thames and Hudson, 1999.

Nochlin, L., *Women, Art and Power and Other Essays*, Harper and Row, New York, 1988.

Norlander, S., *Claiming Rome: Portraiture and Social Identity in the Eighteenth Century*, Uppsala Universitet, Uppsala, 2003.

Norlander Eliasson, S., *Portraiture and Social Identity in Eighteenth-Century Rome*, Manchester University Press, Manchester, New York, 2009.

Norlander Eliasson, S., "A Faceless Society?: Portraiture and the Politics of Display in Eighteenth-Century Rome", *Art History*, Vol. 30, No. 4 (2007): 503–520.

Painting in Italy in the Eighteenth century: Rococo to Romanticism, eds. John Maxon and Joseph J. Rishel, Chicago, 1970.

Parker, R., Pollock, G., *Old Mistresses: Women, Art and Ideology*, Pandora Press, London, 1992.

Peccariè, R., "L'Arcadia e la sua Pinacoteca", *Strenna dei Romanisti* 18 (1957): 207–213.

Pericoli, C., "La Pinacoteca dell'Accademia dell'Arcadia", *Capitolium*, Vol. 35, No. 6 (1960): 9–14.

Petrucchi, F. *Pittura di ritratto a Roma. Il Settecento*, Budai, Roma, 2010.

Phillips, P., *Painting Women. Cosmetics, Canvases and Early Modern Culture*, The John Hopkins University Press, 2006.

Pointon, M., *Strategies for Showing: Women, Possession and Representation in English Visual Culture*, Oxford University Press, Oxford, 1997.

Political and Historical Encyclopedia of Women, C. Fauré ed., New York, Routledge, 2003.

Pollock, G., *Vision and Difference: Femininity, Feminism and the Histories of Art*. London: Routledge, 1987.

Pollock, G., *Differencing the Canon: Feminism and the Histories of Art*. London: Routledge, 1999.

Pompeo Batoni. A complete Catalogue of his Works with an Introductory Text, ed. D. Bowron, Oxford, 1985.

Ponti, E., *Donne e amori di Roma romantica*, Roma, 1944.

Prosperi, G., "Gli ultimi 26 anni Angelica Kauffmann in Roma, 1781–1807", *Strenna dei Romanisti* 27 (1966): 75–79.

Quondam, A., "L'istituzione Arcadia. Sociologia e ideologia di un'Accademia", *Quaderni storici* a. 8 (1973): 389–438.

Rava, L., *Un salotto romano del Settecento*, ed. M. Pizzelli, Fondazione Marco Besso, Roma, 1926.

- Ribeiro, A., *Dress in Eighteenth-Century Europe, 1715–1789*, Yale University Press, New Haven and London, 2002.
- Ricaldone, L., *La scrittura nascosta: donne di lettere e loro immagini tra Arcadia e Restaurazione*, Firenze, 1996.
- Ridel, L., *Mirror Mirror: Self-portraits by Women Artists*, Watson-Guptill Publications, New York, 2001.
- Roma moderna*, ed. G. Ciucci, Bari, 2002.
- Roma nel 18. secolo*, ed. P. Micalizzi, Kappa, Roma, 2003.
- Rosenthal, A., "She's got the look! Eighteenth-century female portrait paintings and a psychology of a potentially 'dangerous employment'", in: *Portraiture: Facing the Subject*, ed. J. Woodall, Manchester University Press, 1997, 147–166.
- Salotti e ruolo femminile in Italia tra fine Seicento e primo Novecento*, eds. M. L. Betri and Elena Brambilla, Marsilio, Venezia, 2004.
- Sannazaro, I., *Arcadia*, ed. F. Erspamer, Mursia, Milano, 1990.
- Sestieri, G., *Repertorio della pittura romana dalla fine del Seicento e del Settecento*, Torino, 1994.
- Staël-Holstein, G., *Corinne ou l'Italie/Madame de Staël*, Paris, 1985.
- Strohm, R., *L'opera italiana nel Settecento*, Marsilio, Venezia, 1991.
- Studies in roman eighteenth-century painting/Anthony Morris Clark; selected and edited by Edgar Peters Bowron, Washington, 1981.
- Teorije i politike roda: rodni identiteti u književnosti i kulturama jugoistočne Evrope*, ur. T. Rosić, Beograd, 2008.
- The Expanding Discourse: Feminism and Art History*, eds. N. Broude and M. Garrand, Harper Collins, New York, 1992.
- The Politics of Women's Bodies: Sexuality, Appearance and Behavior*, ed. R. Weitz, Oxford University Press, New York, 2010.
- Titoni, B., *Aspetti della società, della cultura e del costume nel Settecento a Roma*, Roma, 1980.
- Tosi, M., *Donne d'Arcadia*, Pavia, 1935.

Tre secoli di storia dell'Arcadia, progetto della mostra, ed. Maria Teresa Acquaro Graziosi, Roma, 1991.

Una collezione da scoprire. Capolavori di dal '500 al '700 dell'Ente Cassa di Risparmio di Roma, eds. G. Alteri, A. Coliva, De Luca, Roma, 1999.

Uvod u feminističke teorije slike, ur. B. Anđelković, Centar za savremenu umetnost, Beograd, 2002.

Viaggio in Italia di una donna artista. I „Souvenirs“ di Elisabeth Vigée Lebrun, 1798–1792, ed. F. Mazzocca, Electra, Milano, 2004.

Villa Borghese. I principi, le arti, la città dal Settecento all' Ottocento, ed. A. Campitelli, Skira, Milano, 2003.

Visceglia, M., A., *La città rituale. Roma e le sue cerimonie in età moderna*, Roma, 2002.

Visceglia, M., A., *La nobiltà romana in età moderna. Profili istituzionali e pratiche sociali*, Roma, 2001.

Vitale, R., *Francesi a Roma nel Settecento*, Garigliano, Cassino, 1975.

West, S., *Portraiture*, Oxford University Press, 2004.

Women and Art in Early Modern Europe: Patrons, Collectors and Connoisseurs, ed. C. Lawrence, Pennsylvania State University Press, University Park, 1997.

Women, Art and the Politics of Identity in Eighteenth-Century Europe, eds. M. Hyde and J. Milam, Ashgate, London, 2003.

Women Artists, 1550–1950, eds. A. Sutherland Harris and L. Nochlin, Los Angeles Country Museum of Art, 1977.

Zapperi, R., *Una vita incognito: Goethe a Roma*, Torino, 2000.

Непубликована архивска грађа:

Archivio Caetani, Roma, *Corrispondenza di F. Caetani*.

Archivio dei principi Massimo, Roma, *Nota dei ritratti [...] esistenti nella Galleria del Palazzi d'Arsoli*, 1845.

Archivio di Stato Roma (ASR), Arch. Santacroce; Arch. Sforza Cesarini, Indice Ecc. A Casa Cesarini, Fonti notai.

ASR, Fondo del Drago.

Archivio Storico Capitolino, Roma (ASCR), *30 notai capitolini*, Sezz. I-L; uff; *Valerius tondus*.

ASCR, Archivio della camera Capitolina: *Cittadini Romani*.

Archivio Storico del Vicariato (ASVR), *Matrimonialia*, Uff.

Biblioteca Angelica Roma (BAR), Adunanza degli Arcadi della Colonia Augusta di Perugia per la solenne coronazione dell'insigne Pastorella Amarilli Etrusca, Sig. Teresa Bandettini, la sera del VI. Dicembre MDCCXCV.

BAR, Archivio dell'Arcadia, *Archivio*, vol. 8.

BAR, Archivio dell'Arcadia, BAR, *Atti*, Voll. I–III, VI, VII.

BAR, Archivio dell'Arcadia, *Catalogo dei pastori*, vol. VI, VIII, e ms. XXIX, cc. 39 ss.

BAR, Archivio dell'Arcadia, *Mss arcadici XIV–XXX*.

**Наставно-научном већу
Филозофског факултета**

**РЕФЕРАТ О КВАЛИФИКОВАЊУ КАНДИДАТА И ПОДОБНОСТИ
ПРЕДЛОЖЕНЕ ТЕМЕ ЗА ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈУ
„ПОРТРЕТИ ПРИПАДНИЦА АКАДЕМИЈЕ АРКАДИЈА У РИМУ У 18.
ВЕКУ“**

МИЛИЦЕ ЦИЦМИЛ

Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Милица Цицмил (1988) дипломирала је на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета у Београду 2011 (просечна оцена 9.42). Мастер студије на истом Одељењу завршила је 2012 (10.00), а докторске студије уписала је исте године (10.00). Као стипендиста Владе Републике Италије била је на тромесечном студијском боравку у Риму 2014. на Универзитету *La Sapienza*, на којем је одржала предавања по позиву и учествовала на међународној конференцији. Сарадник је на пројекту „Модернизација западног Балкана“ на Одељењу за историју Филозофског факултета, ОИ 1770990, чији је руководилац проф. др Никола Самарџић. Ангажована је као члан редакције научног часописа *Limes Plus*. Објавила је радове: „Француска револуција и женски визуелни идентитет: од пиједестала до дна“, *Шумадијски анали* 8 (2015) (у штампи); Abramović, V., Cicmil, M., „Into the *Terra Incognita*: Conquest of Belgrade in 1688 in European Engravings“, *Belgrade Historical Review* 5 (2014): 133–151; „Katarina Ivanović u Beogradu: nacionalna heroina ili strankinja?“, *Limes Plus* 59 (2) (2013): 197–215.

Предмет и циљ дисертације:

Дисертација је посвећена портретима чланица литерарне академије „Аркадија“ у Риму, насталим током 18. века. Портрети се налазе у данашњем седишту Академије – библиотеци Анђелика, депоу Музеја града Рима, палатама Браски и Каетани, као и приватним колекцијама. Пажња је усмерена на портрете које је идентификовала досадашња наука, али и оне непознате и неизложене, које је установила колегиница Цицмил. Циљ дисертације је да идентификује и анализира појединачне портрете као артефакте у оквиру културног, социјалног и родног контекста. Посебна пажња посветиће се њиховом представљању као аутономне феноменолошке целине у оквиру визуелне културе 18. века. Заснована на досад неизученој архивској грађи (документи о пријему, третирању и чувању портрета, лична писма неких од портретисаних...), дисертација ће допринети разумевању визуелне презентације жена у датом простору и времену, односно форми и функција, начину и разлогу

приказивања њихових друштвених, родних, интелектуалних и других идентитетских оквира.

Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

Уводно поглавље: разматра досадашње домете науке посвећене портретној уметности у Риму током 18. века и истиче неопходност укључивања анализе портрета из перспективе теорије родних студија, којима је колегиница Цицмил била посвећена и у свом дипломском и мастер раду.

Прво поглавље: представља културу Рима 18. века – њенкосмополитски, али и конзервативни карактер. У оквире такве културе поставиће се академија „Аркадија“, њена правила у вези са прихватањем чланица, институционалним обавезама и правима. Објасниће се позиција жена у тадашњем римском друштву, а потом и она које су имале припаднице „Аркадије“, као образоване представнице виших, али и средњих класа. Разматраће се дипломатско-политичка подршка коју су уживале и због које су имале одређену врсту равноправности са својим мушким колегама, а која је значајно допринела могућности њиховог јавног деловања.

Друго поглавље: посвећено је највећој групи портрета, тзв. „митолошким портретима“, на којима се представнице „Аркадије“ презентују у складу са критеријума конструкције тадашњег женског идентитета – са митолошким симболима и алузијама. Ипак, како ће се нарочито нагласити, ови портрети се разликују од истовремених женских портрета у оновременој Европи, јер представљене на њима нису само објекти мушког погледа, већ активне судионице у просветитељском прегнућу. Посебна пажња биће усмерена на репрезентативне портрете чланица „Аркадије“ – припаднице европских владарских породица, чија је партиципација у овој институцији била веома значајна за начин визуелне презентације.

Треће поглавље: бави се портретима који нису настали као јавна поруџбина, већ као израз приватних потреба представљених. Ови портрети оличавају другачији механизам конструкције женског визуелног идентитета и сведоче о многим „популарним“ трендовима у римском и европском друштву, нарочито феномену моде као особеном средству визуелне презентације.

Закључно поглавље: систематизује закључке претходних. Разматра се и судбина портрета „Аркадијки“ у 20. веку. Пошто многи до сада нису били идентификовани, ни јавно изложени, ова дисертација, захваљујући непосредном увиду у документацију, представља и својеврсан апел уређивачкој политици римских музеја и нуди могућност новог начина њиховог приказивања – као заокружене и особене целине.

Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању:

Основна хипотеза је да портрети „Аркадијки“ излазе из уобичајених категорија женске презентације у 18. веку у Риму и Европи. С обзиром на углед који су припаднице ове институције имале, могућност јавног деловања, равноправност у односу на мушке колеге, њихови портрети исказују оновремене либералне и просветитељске идеје. И поред одређених стереотипа, њихови портрети су сложени конструкт који их представља и као активне субјекте у римском друштву и култури.

Методе које ће се у истраживању применити:

Примениће се методе класичне историје уметности – иконографска, иконолошка и стилска. Нарочита пажња посветиће се родним, прецизније женским студијама, те ће се користити овај метод развијан у хуманистичким наукама. Користиће се домети историје књижевности, културне и друштвене историје, социолошке и антрополошке студије, као и студије визуелне културе.

Очекивани резултати и научни допринос:

Очекујемо оригинални целовит поглед на до сада великим делом непознату и недовољно истражену групу женских портрета у Риму током 18. века. Портрети ће се на основу архивске грађе идентификовати, анализирати, класификовати, описати и представити као заокружена целина у свом контексту, нарочито контексту родних улога овог периода и домена.

Закључак: Тему сматрамо оправданом, пажљиво одабраном и солидно постављеном. Планирани ток истраживања утемељен је у архивској грађи,

пронађеном обимном материјалу и референтној литератури. Посебно похваљујемо изучавање непознатих материјалних и писаних извора, као и концептуално проматрање дела која су у фокусу рада. Прихватамо кандидаткињино образложење и предлажемо наставак рада и писање докторске дисертације.

у Београду, 05. 10. 2015.

Комисија:

др Ненад Макуљевић,
редовни професор Филозофског
факултета у Београду

др Јелена Ердељан,
ванредни професор Филозофског
факултета у Београду

др Симона Чупић
ванредни професор Филозофског
факултета у Београду

др Саша Брајовић,
ванредни професор Филозофског
факултета, ментор и писац
реферата